

POGREŠAN PRISTUP HTV-a TEMI O GENETSKOM PODRIJETLU HRVATA

Na prvome programu HTV-a prikazan je niz od četiri emisije na temu »Genetsko podrijetlo Hrvata«. Na žalost, zanimljivo gradivo predstavljeno je na nezanimljiv način, površno i amaterski, subjektivno, a možda se radi o svjesnoj manipulaciji. Mladi novinar Juvančić koji je s HTV-ovskom ekipom putovao zemljama (Slovenija, Austrija, Slovačka, Češka, Poljska, Ukrajina, Rusija - i nazad) u kojima se spominje hrvatsko ime, pokazao je nedostatnu razinu poznavanja problema. Možda je više od njega kriv urednik programa koji je dopustio ovakav površan pristup ozbiljnoj temi, i k tome vrlo skup. Na daleko putovanje, osim novinara koji je, uglavnom, improvizirao, krenula je i cijela tehnička ekipa. Gledajući uradak, stječe se dojam da novinar nije konzultirao potrebnu stručnu literaturu o temi koju «obrađuje», već je s nekoliko popabirčenih obavijesti krenuo na dalek put «grlom u jagode». Umjesto upoznavanja javnosti s doprinosima medicinske znanosti proučavanju etnogeneze Hrvata, mladi je novinar, očito dobio, ili si je sam zadao, obvezu arbitrirati u stručnim raspravama tako da posredstvom snažnog medija afirmira slavensku tezu o podrijetlu Hrvata. Pri tome su mu pomagali povjesničari dr. Neven Budak i dr. Emil Heršak, ukrajinist dr. Jevhen Paščenko i lingvist dr. Gluhak. Ali ni to nije urađeno na kvalitetan način. Sve je ispalo ishitreno, a na momente i politički obojeno.

1. Novinar uopće nije shvatio Što je genetsko podrijetlo? Pokušao je potražiti pomoć medicinskih stručnjaka iz Instituta za antropologiju, oni su «mućkali» u laboratoriju, objašnjavali, ali tako da niti «žive» povijesne, odnosno pretpovijesne karte seobe pučanstva kojima je popraćeno njihovo izlaganje, nisu običnom gledatelju omogućile shvatiti o čemu se radi- Tu se čak i krivotvorilo s podacima iz časopisa «Science» iz 2000. Neznanstvenost pristupa, koja onda otvara prostor za manipulaciju, vidljiva je i u tome, što novinar nije konzultirao vodećeg stručnjaka za forenzičnu medicinu, i člana američkog tima koji je obavijestio znanstvenu javnost o haplo-grupama raznih naroda, pa tako i Hrvata, a to je sadašnji ministar prosvjete, dr. Dragan Primorac. Bilo je, ako ništa drugo, onda pristojno, zamolili dr. Primorca da objasni o čemu je riječ, a ne da drugi interpretiraju ono na čemu je on osobno radio.

2. Novinar ne razlikuje genetsko podrijetlo nekog naroda, od njegova povijesnog razvoja, a slijedom toga i nacije. Genetsko podrijetlo tiče se daleke pretpovijesti. Nacija je nešto sasvim treće. Ona se razvija stvaranjem države i pripada osobnom opredjeljenju. Istraživanja na području genetike ne spadaju u povijesnu znanost, već u medicinsku. Ova istraživanja mogu indirektno koristiti povjesničarima koji se bave fenomenom etničkih migracija i formiranja etničkih kolektiviteta. Povezivati genetsko podrijetlo s nacionalnim identitetom pojedinaca je pogrešno, jer je riječ o etniji, odnosno makrosociološkoj formaciji i njezinome razvoju. Genetska istraživanja su egzaktna i na njih ne može utjecati tzv. interpretacija, kao stoje slučaj s povijesnim vrelima. Poglavitito ne dnevna politika koju vode ljudi bez nacionalne historijske svijesti. Kako nikome od naših sveznadara ne pada na pamet da se suprotstave proučavanju mozga i rezultatima tih proučavanja? Podsjećam; primarno povijesno vrelo za hrvatsku povijest, «Qualiter», još uvijek je podložno različitim interpretacijama i tumačenjima u hrvatskoj i mađarskoj historiografiji. Tako je i s djelima «De administrando imperio», Konstantina Porfirogeneta, «Kronikom» Tome arcidakona splitskog, «Barskim ljetopisom» («Ijetopisom popa Dukljanina»), «Poviješću vrcmjanih lit», etc.

3. Novinar ne razlikuje etnonim, od etnije, a sukladno tome ne shvaća da povijest etnonima ne mora biti istovjetna povijesti etnije. Etnonim spada u područje lingvistike, a etnija sociologije, povijesti, etnologije... Ali ih se ne smije odvojiti, jer je to posljedica dodira dviju etnija. Postoje narodi kod kojih se ovaj fenomen pojavio kao obilježje njihovoga povijesnoga puta. Već učenici u srednjim školama uče primjer Bugara kod kojih je najbolje uočljiva razlika između povijesti etnonima i etnije. U danom trenutku azijski ratnički narod pokorava slavensku masu, nameće joj ime, ali se potom u njoj tali. Treba dokazati nije li i kod Hrvata

tako, odnosno kako je tekao put od tanaiskih Hrvata do zakarpatskih Bijelih Hrvata. Dr. Gluhak, sudionik ove emisije, premda stručnjak za etimologiju, nije ovaj problem objasnio na zadovoljavajući način. Isto se može kazati za dr. Heršaka, koji se usudio čak apodiktički ustvrditi: «Od Tanaisa se ne smije ići dalje!» Tko to treba zabraniti nečija istraživanja samo zbog toga što se nekome ne Čine «logičnima»? Zbog Čega uvoditi zabrane?

4. Novinar ne poznaje primarna vrela za ranu povijest Hrvata, premda o tome postoji kod nas obimna literatura. Stoga ne objašnjava odakle Hrvati u Karantaciji, Češkoj, Poljskoj, Ukrajini, Rusiji... Prof. dr. Neven Budak nije mu u tome pomogao. Ostao je u svojem neodređenom ex katedra izlaganju. Stoga novinar Čini poteze koji su neozbiljni (a mnogo koštaju!): ulazi u naselja s hrvatskim nazivima i ispituje obične ljude na ulici ili pred kućom, o Hrvatima, a pri tome ne poznaje slavenske jezike. To je isto kao kad bi neki novinar iz Kijeva došao u hrvatsko mjesto Kijevo kod Knina i zapitao prvoga mještanina ima li ovdje Ukrajinaca, ili još oštrije, kada bi novinar iz avarskog naroda na Kavkazu došao u Oborovo, ili Obrovac i zapitkivao mještane žive li među njima Avari. Ulazi u Poljsku i tvrdi kako nitko od poljskih znanstvenika nije proučavao Bijele Hrvate, a pod nosom je imao nedavno objavljenu knjigu akademika Henrvka Lowmianskog «Hrvatska pradomovina») (Rijeka, 2004.). U ovom dijelu niza, odlično je bilo jedino izlaganje mladog kolege Šlausa. Naša ekipa boravi u Češkoj i razgovara s povjesničarom koji pripada nacionalističkom ideologemu (kako su se namjerili baš na njega?), a u arhivi HTV ima dokumentarni film o Bijelim Hrvatima, sv. Adalbertu Vojtjehu i Slavnikovićima, koji objektivno govori o hrvatskoj komponenti u etnogenezi Čeha. Konačno, u Zagrebu živi vitalan i vrlo obrazovan bivši hrvatski veleposlanik u Češkoj Republici, Nj. E. Zlatko Stahuljak, koji mu je mogao biti o velike pomoći. U Ukrajini susreće dr. Oresta Korčinskoga (kojega autor ovih redaka dobro poznaje i s kojim je obišao sva nalazišta Bijelih Hrvata), jedinog stručnjaka za Bijele Hrvate i koristi se njegovim spoznajama tako da ih stavlja pod sumnju. Pri tome ni riječju ne spominje «Povijest vremjanih lit», ili «Nestorovu kroniku», kao primarno povijesno vrelo za Bijele Hrvate. Potom ulazi u Kijev i ne posjećuje dr. Strizaka koji bi ga odveo na rijeku koja se zove Horvatka. A stoje s hidronimima istoga imena blizu Harkiva? Isto tako ne posjećuje vodećeg ukrajinskog arheologa, akademika Petra Taločka. Da budem neskroman, moja malenkost je kao bivši veleposlanik u Ukrajini upoznao sve tamošnje stručnjake koji su pisali o Hrvatima, radove nekih od njih sam i preveo na hrvatski. Stoga sam mogao bili od pomoći našem sveznajućem novinaru. Da nije političke selekcije u odabiru savjetnika! Zbog toga je umjesto stručnog putovanja, ispalo obično tumaranje europskim zemljama. Novinar je bio prvi od Hrvata koji je posjetio Tanais i šetao njegovim arheološkim ostacima. Nismo dobili dojam kako je toga svjestan. Kamera uopće nije pokazala cjelovitost tanaiskih ruina. Po tome će ući u povijest. Snimio je i nekoliko dobrih kadrova. No, mučno je djelovala scena u kojoj je insistirao da profesor srednjovjekovne povijesti na Univerzitetu u Azovu nešto kaže u kameru, a on nije imao pojma ni o tanajskim pločama, niti o hrvatskom imenu na njima. Bar su ga mogli upozoriti o čemu je riječ.

5. Novinar ne zna kako nastaje historiografska teza, odnosno hipoteza, a kako historiografska znanstvena istina. Povijesna teza je rezultat intuicije, pokušaja logičnoga objašnjenja nekog povijesnog događaja na osnovi nedostatnih vrela, zadana tema koju treba dokazati. Prema njoj se treba odnositi neutralno, bez emocija. Povijesna istina je rezultat cjelovitog, na dostatnim povijesnim vrelima, uz objektivnu analizu istih, učinjenih istraživanja. Slavenska teza o podrijetlu Hrvata samo je hipoteza, jer za sada nema primarnih povijesnih vrela koja bi ju potvrdila, ili demantirala. Isti je slučaj s nekoliko drugih teza, među kojima su najpoznatije teza o autohtonosti Hrvata u sadašnjoj postojbini, čiji je najgorljiviji pobornik dr. Ivan Mužić, Bugarska, čiji je zagovornik akademik Lujo Margetić, zatim gotska koja se temelji na Tomi Arcidaku splitskom, stalcška četnička (neetnička, nema veze s kod nas po zlu poznatim političkim pokretom u Srbiji, jer govori o vojnim Četama koje su nosile hrvatsko ime, u ranom srednjem vijeku, a koje su ratovala po širokim europskim prostorima i ondje ostavile rasute toponime) dr. Nevena Budaka, panonska dr. Pantelića i iranska čiji je utemeljitelj ruski

znanstvenik B. Latvšev (Vasilij V. Latvšev 1855.-1921.) u *Inscriptiones anticjuae orae septentrionalis Pnnti Euzini* Volumen II, Petropoli, 1890, 430.-455. i rimski sveučilišni profesor Ivan Krizin Sakač (1890.-1973.), rektor papinskog Orientalnog instituta u Rimu. Iranska teza izaziva negodovanje poglavito profesora (a o političarima da j ne govorimo!) koji zagovaraju slavensku tezu. Pobornici slavenske teze ponašaju se kao hibrid sekte i političke partije. Nema argumenata koji ih mogu pokolebati, a osobe koji ne dijele njihovu vjeru doživljavaju kao neprijatelje. Zbog toga u polemici prelaze granicu dobrog ukusa, ide na diskreditiranje ljudi, ad hominem, a ne ad rem. A razloga za to nema. Oni se oslanjaju, primarno na jezik kojim Hrvati govore, polazeći od Marksove teze da je jezik identitet naroda, ali ne mogu objasniti odakle ime Hrvat u gradu Tanaisu u 2. sr. p. Kr. kada Slaveni kao etnija ne postoje. Zbog toga tvrde kako je to ime zapravo nekog etnosa koji se kasnije utopio u slavenskoj masi, ili se radi o osobnom grčkom imenu, premda se takvo ne nalazi niti u jednom drugom helenskom izvoru. Znanstveno sve to «visi u zraku». Da se razumijemo, pisac ovih redaka ne želi arbilriratri, jer sučeljavanje ovih teza nije historiografski problem, već problem naše suvremene identifikacije, a to je kod Hrvata, za razliku od većine europskih naroda, osjetljivo pitanje. Biti Slavenom stvar je individualne identifikacije, kao i ne hiti Slavenom. Ja poštujem eminentni slavenski narod Ukrajince, kao i hunsko-onogurski narod Mađare. Nikoga se ne smije siliti da bude ono što ne želi biti.

Pobornici iranske teorije oslanjaju se na interpretaciju nekih antičkih autora, zatim na jezične, etnološke i zoološke izvore. Žele dokazati autentičnost tzv. «zlalnog niza» (pojednostavljeno): Sarsvati-Harahvati-Horvati-Hrvati, odnosno žele dokazati daje etnos Hrvati u dalekoj prošlosti nastavao prostore u današnjem Afganistanu (Arachosia), odakle se selio na zapad. Oni hrvatsku povjesnicu vide mnogo dubljom, od one do koje je povijesna znanost došla analizom isključivo primarnih povijesnih vrela. Pri tome pojedinci ulaze u sferu SF literature i cijelu lezu čine smiješnom, kompromitirajući njezinu znanstvenu ozbiljnost, npr. oni koji Hrvate povezuju s antičkim palestinskim narodom Jebusitima. Najozbiljnije priloge ovoj tezi dali su Marijana Gušić i dr. Sakač, ali i neki poznati indijski znanstvenici. Na žalost, među hrvatskim povjesničarima nema znatnijih napora oko znanstvene verifikacije, ili deverifikacije ove teze. Pobornici ovih teza postaju neprijatelji. Time sadržaju teze daju aureolu tajanstvenosti i nečega što se prešućuje isključivo zbog anacionalnih i kroatofobskih razloga. Ovakvim političkim pristupom slavenska je teza kompromitirana kao nasilnička. Konačno, forsiranje slavenstva pretvorilo se u rusku i srpsku hegemoniju nad nekoliko susjednih slavenskih naroda, dakle, u agresivan imperijalizam

6. Novinar ne razlikuje historiografski model od historiografskog ideologema. Ovo je važno pitanje, a objasnio ga je akademik Katičić, kojega se, također, nije pitalo za mišljenje. Model je otvoren novim spoznajama i rado odstupa od postojećih, ukoliko se pojave novi izvori koji donose nove sadržaje. Npr. prof. Jaroslav Šidak se odrekao svojih teza o Crkvi Bosanskoj nakon što je došao do novih izvora. Slično je uradila Nada Klaić s tezom o seobi Hrvata. Za razliku od modela, ideologem je zatvoren, isključiv i neprijateljski se odnosi prema spoznajama koje bi obezvrijedile njegovu zatvorenost. Npr. slavenska teorija o podrijetlu

Hrvata bila je u doba jugoslavenskoga integralizma tumačena kao jedino ispravna i nametana silom, a oni koji je nisu prihvaćali hili su šikanirani, onemogućavani, pa i ubijani. (Don Kerubin Šegvić, Milan Šufflay, Mihovil Lovrić, Ivo Pilar, don Ivo Guberina, Ferdo Pucek, Mate Marčinko, o. Stjepan Krizin Sakač, fra Dominik Mandić, fra Silvije Grubišić, fra Marko Japundžić, Mirko Vidović i drugi.) Pretvorila se u šovinističku politiku hrvatskih ORJUNAŠ-a, koja je završila pokoljem pripadnika vlastitoga naroda u niz mjesta skradinskoga, splitskoga i crikveničkoga zaleđa. I nakon ovakvih povijesnih iskustava pojedini pobornici ove teorije služe se neznanstvenim rječnikom, optužujući «iraniste» čak za rasizam i fašizam i odmah im stavljaju na leđa ustaštvo. Hi ih vezuju s iranskim islamskim fundamentalistima, kao daje iranska teorija njihova ujdurma, a oni djeca imama Homeinija. Dakle, umjesto znanstvenih, koriste se politički argumenti. A to nema veze s istinom.

Iranojezični narodi živjeli su do rijeke Dnjipro, a to znači da su današnji Iranci jedan od tih naroda. Kao što su Seldžuci, koje nazivamo Turcima, jedan od turskih, odnosno tjurskih naroda. Pri tome pobornike slavenske teorije ne zanima povijesna istina da u NDH nisu htjeli čuti za iransku teoriju. Tada je nametana snagom političke pragme gotska teorija kao jedino valjana. Novinar naše emisije ne shvaća da se stavio u funkciju glasnogovornika jednog ideologema, a ne modela, Zbog toga je njegova emisija prilog deklasiranju svih koji ne podržavaju slavensku teoriju kao ideologem. U taj kontekst ide i pristup etnogenetskim istraživanjima. Stvara se lažna i politički obojena slika, s ciljem političkog etiketiranja i onemogućavanja, kako, tobože, rezultati tih istraživanja ugrožavaju nekoga. Kao primjer mogu poslužiti napadi na dr. Primorca (u našem tisku) opasnim političkim rječnikom, pri čemu se ne preza od optužbi za rasizam, ustaštvu i tsl. A dr. Primorac je mlad čovjek, rođen daleko iza Drugog svjetskog rata, obrazovan u SAD-u i nema nikakve veze s našim političkim manihejstvom, niti po godinama, niti po svjetonazoru. Zbog čega treba mladoga znanstvenika «ubiti» na početku karijere, samo zbog toga što je iznio rezultate istraživanja u kojima je bio tek jedan od sudionika. Pa što da radi čovjek u laboratoriju ako istraživanje genetske građe daje određene rezultate? Jedino da zataji rezultate? Ali, Čemu onda znanstvena etika? Iz navedenih istina proizlazi i krajnji domet ove emisije, na kraju krajeva, dezinformiranje javnosti, manipuliranje povijesnom znanosti, a to je nazadak u naporima da se smireno i stručno, uz uvažavanje vrela i ljudi, dođe do konačne istine. Novinar Juvančić nikome od zagovornika neke od ne-slavenskih teza, a poglavito ne onih koji brane iransku tezu, NIJE OMOGUĆIO sudjelovanje u emisiji. A to je pristranost, Čak i nepristojnost, jer još su stari Romeji poštivali maksimu «Auddiatur et altera pars!». Zbog toga zamjerke idu prof. dr. Nevenu Budaku, koji se, očito, krije iza ove emisije. On vrlo dobro znade da sve dok se ne pronađu nova povijesna vrela, pod zemljom, ili u nekom neotkrivenom arhivskom fondu, ostajemo gdje jesmo - na hipotezama. A sve su teze jednako prihvatljive i jednako neprihvatljive. Pri tome je slavenska teza sa stručnog motrišta potpuno ravnopravna ostalima, a nikako jedino moguća ili jedino dopuštena. Treba ustati protiv subjektivnog pristupa povijesnoj znanosti, a on to nije učinio, a trebao je kao šef Katedre za hrvatsku srednjovjekovnu povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Tako ne bi postupili Vjekoslav Klaić, Ferdo Šišić, Miho Barada, Nada Klaić, Tomislav Raukar, Trpimir Macan, ili Stjepko Obad.

Kada je riječ o slavenskoj teoriji kao ideologemu, tada je nužno govoriti o politici, jer je ideologem njezino čedo. Kod nas se slavenska teorija o podrijetlu Hrvata, zbog političkih razloga pretočila u jugoslavenski ideologem, a on je završio u potiranju Hrvata kao naroda. Važna imena srpske historiografije, a također i nekih drugih, tome su dala svoj doprinos. Još je živa teza srpskih znanstvenika o Hrvatima kao „Švapskoj izmišljotini“. Nije bez razloga upravo ovih dana objavljeno obimno znanstveno djelo haaškog uznika prof. dr. Vojislava Šešelja o Hrvatima kao vaticanskoj izmišljotini. To djelo nije mogao napisati čovjek u zatvorskoj ćeliji. Po stilu se može prepoznati da su ga pisala eminentna imena u SANU. Ne kanim povezati navedenu emisiju sa «Šešeljevom» knjigom, ali istovremeno obznanjivanja ovih jest činjenica.

Smatram da za znanstvenu površnost emisije »Genetičko podrijetlo Hrvata« odgovornost (po zapovjednoj liniji) snose svi koji su taj projekt pročitali, a zatim odobrili. On je znanstveno gledajući nekoristan. Zašto je tako učinjeno, pitam kao povjesničar? Koliko je novca, nas pretplatnika, potrošeno na takvo privatno pseudoznanstveno landranje, pitam kao pretplatnik.

Đuro Vidmarović

